

บทที่ 4

การผลิตและตลาดปุ๋ยเคมี

ปุ๋ยตามพระราชบัญญัติปุ๋ย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 หมายถึงสารอินทรีย์ อินทรีย์สังเคราะห์ อนินทรีย์ หรือจุลินทรีย์ ไม่ว่าจะเกิดขึ้น โดยธรรมชาติหรือทำขึ้นก็ตามสำหรับใช้เป็นธาตุอาหารพืช ได้ไม่ว่าโดยวิธีใด หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมี กายภาพ หรือชีวภาพในดินเพื่อบำรุงความเติบโตแก่พืช (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2551) โดยทั่วไปสามารถแบ่งปุ๋ยออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นปุ๋ยที่ได้หรือทำมาจากวัสดุอินทรีย์ซึ่งผลิตด้วยกรรมวิธีทำให้ขึ้น สับ หมัก บด ร่อน สกัดหรือด้วยวิธีการอื่น และวัสดุอินทรีย์ถูกย่อยสลายสมบูรณ์ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เป็นการบำรุงดินทั้งทางเคมีและทางกายภาพ ทางเคมีคือ ปุ๋ยอินทรีย์นั้นจะค่อยๆ สลายตัวและปล่อยธาตุอาหารออกมาให้พืชดูดใช้ตลอดฤดูกาลเพาะปลูก ส่วนทางด้านกายภาพนั้นจะช่วยทำให้ดินร่วนซุย และพืชสามารถดูดซับน้ำได้ดีขึ้น แต่มีข้อเสีย คือ มีธาตุอาหารต่ำ ปริมาณและสัดส่วนไม่แน่นอน นอกจากนี้ยังต้องใช้ปริมาณมากจึงจะเพียงพอต่อความต้องการของพืช ปุ๋ยอินทรีย์ที่เกษตรกรใช้มีหลายชนิด ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกและปุ๋ยพืชสด

2. ปุ๋ยอนินทรีย์ หรือปุ๋ยเคมี เป็นปุ๋ยที่ได้จากสารอนินทรีย์หรืออินทรีย์สังเคราะห์รวมถึงปุ๋ยเชิงเดี่ยว ปุ๋ยเชิงผสม ปุ๋ยเชิงประกอบ และปุ๋ยอินทรีย์เคมี ซึ่งจะประกอบด้วยธาตุอาหารที่สำคัญ 3 ชนิดคือ ธาตุไนโตรเจน (N) ธาตุฟอสฟอรัส (P) และธาตุโปแตสเซียม (K) หรือเรียกว่า ปุ๋ย N-P-K

ปุ๋ยเคมีเป็นสินค้าควบคุม ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 ตามมติคณะกรรมการกลางว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ ครั้งที่ 1/2553 เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2553 โดยปุ๋ยเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ หมวดปัจจัยทางการเกษตร จำนวน 5 รายการ ได้แก่ 1) ปุ๋ย (2) ข้าวโพด (3) มันสำปะหลังและ ผลิตภัณฑ์ (4) ยาป้องกันหรือกำจัดศัตรูพืชหรือโรคพืช และ (5) หัวอาหารสัตว์ (กระทรวงพาณิชย์, 2542) ปุ๋ยเคมี เป็นสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ หากราคานำเข้ามีราคาสูงขึ้น ราคายกจำหน่ายในประเทศก็จะปรับราคาตามมา จัดเป็นปัจจัยการผลิต ที่ผู้ใช้ปุ๋ยเคมีส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรซึ่งรัฐบาลจะต้องมีการตรวจสอบราคาอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันการฉวยโอกาสเอารัดเอาเปรียบเกษตรกร และเกษตรกรสามารถร้องเรียนได้

4.1 การผลิตปุ๋ยเคมี

ในประเทศไทยการผลิตปุ๋ยมีกรรมวิธีการผลิตที่ใช้กันอยู่ 2 ลักษณะคือ

4.1.1. การผลิตในลักษณะเชิงผสม (physical mixing process) กรรมวิธีนี้เป็นวิธีที่โรงงานผลิตปุ๋ยส่วนใหญ่ในประเทศไทยทำการผลิตอยู่ ซึ่งการผลิตในลักษณะนี้ยังสามารถแยกได้อีก 2 แบบคือ

1.) ผสมเป็นเนื้อเดียว เป็นการนำเอาแม่ปุ๋ยและส่วนผสมต่างๆ มาบดให้เข้ากันแล้วอัดเป็นเม็ด ในแต่ละเม็ดจะมีธาตุอาหารตรงตามสูตรที่ต้องการ

1.) ผสมไม่เป็นเนื้อเดียว (bulk blending) เป็นการนำเอาแม่ปุ๋ยและส่วนต่างๆ มาคลุกเคล้าให้เข้ากันเพื่อให้ได้สูตรตามต้องการแต่จะไม่มีกรบดเป็นเม็ด ดังนั้นการผสมแบบนี้ถือว่าปุ๋ยแต่ละเม็ดมีธาตุอาหารไม่ตรงตามสูตรที่ต้องการ

4.1.2. การผลิตในเชิงประกอบ (chemical mixing process) เป็นการผลิตที่ต่อเนื่องจากการผลิตวัตถุดิบ โดยการสังเคราะห์ทางเคมี แล้วนำวัตถุดิบมาผสมกันเพื่อให้ได้ปุ๋ยตามสูตรที่ต้องการ

ในปัจจุบันผู้ผลิตปุ๋ยเคมีทั้งเชิงประกอบและเชิงผสมในประเทศไทยมีทั้งสิ้นประมาณ 50 ราย มีกำลังการผลิตทั้งสิ้น 4 ล้านตัน ในจำนวนนี้กำลังการผลิตร้อยละ 90 เป็นของผู้ผลิตปุ๋ยรายใหญ่จำนวน 5 ราย ได้แก่ บริษัทไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด (มหาชน) บริษัท ปุ๋ยไทย จำกัด บริษัท ปุ๋ยเอ็นเอฟซี จำกัด (มหาชน) บริษัท เกียไต้ จำกัด และบริษัทคาร์กิลล์สยาม จำกัด ซึ่งผู้ผลิต 3 รายแรกมีกำลังการผลิตประมาณร้อยละ 75 ของกำลังการผลิตรวม และอีก 2 บริษัทมีกำลังการผลิตร้อยละ 15 ส่วนกำลังการผลิตที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 10 จะเป็นของผู้ผลิตรายย่อย โดยผู้ผลิตรายใหญ่ทำการผลิตประมาณร้อยละ 80 ของกำลังการผลิตแต่ละบริษัท ส่วนผู้ผลิตรายย่อยทำการผลิตร้อยละ 70 ของกำลังการผลิต ในด้านกระบวนการผลิต โรงงานรายใหญ่ใช้กระบวนการผลิตที่ทันสมัย มีการควบคุมคุณภาพทุกขั้นตอนการผลิตทำให้ปุ๋ยที่ผลิตมีคุณภาพตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

4.2 การตลาดปุ๋ยเคมี

4.2.1 ตลาดโลก

ด้านอุปสงค์ของปุ๋ยเคมี ตลาดปุ๋ยเคมีมีความผันผวน เนื่องจากเศรษฐกิจของโลกอยู่ในภาวะ ถดถอย และเกิดวิกฤติการทางการเงิน ส่งผลให้ประเทศที่ใช้ปุ๋ยเป็นจำนวนมาก มีความต้องการใช้ปุ๋ยลดลงในระยะสั้น ประกอบกับ สถานการณ์การผลิตพืชประสบปัญหาแห้งแล้ง สภาพดินฟ้าอากาศผันผวน ยอดขายและความต้องการนำเข้าปุ๋ยเคมีลดลง ความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีโดยรวมของโลกลดลงจาก 168.1 ล้านตันในปี 2550/2551 เหลือ 159.6 ล้านตัน ในปี 2551/2552 ซึ่งลดลงร้อยละ 5.1 Heffer and Prud'homme (2009) จาก International Fertilizer Industry Association

(IFA) พบว่าความต้องการปุ๋ยเคมีในปี 2552/2553 จะเพิ่มขึ้นเป็น 165.4 ล้านตันหรือเพิ่มขึ้นจากปี 2551/2552 ร้อยละ 3.6 และจะเพิ่มขึ้นเป็น 187 ล้านตันในปี 2556/2557 เนื่องจาก ภาคเกษตรกรรม มีการเพิ่มการผลิต ธัญพืช พืชน้ำมัน และอ้อย ซึ่งมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง สภาวะที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ลมมรสุมในประเทศอินเดีย สภาพแห้งแล้งในประเทศอาร์เจนตินา และมีฝนหนักในบางรัฐในสหรัฐอเมริกา ส่วนสภาพอากาศในประเทศอื่นๆ นับว่ายังอยู่ในสภาวะที่ไม่รุนแรงนัก ซึ่งส่งผลให้สินค้าเกษตรมีราคาดี มีการแข่งขันที่เกิดขึ้นในตลาด ทำให้ความต้องการปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น

ด้านอุปทานของปุ๋ยเคมี จากการพิจารณาข้อมูลการผลิตปุ๋ยในปี 2545 – 2550 พบว่าการผลิตปุ๋ย ในโตรเจน ฟอสฟอรัส โปแตสเซียม เพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นจนเกือบเต็มศักยภาพของการผลิต หากความต้องการใช้ปุ๋ยเคมีของโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามที่ IFA คาดการณ์ไว้ รัฐบาลควรเตรียมความพร้อมในการหามาตรการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ ภาวะราคาปุ๋ยแพง หรืออุปทานไม่เพียงพอ (กรมวิชาการเกษตร, 2553; Heffer and Prud'homme, 2009)

4.2.2 ตลาดภายในประเทศ

ประเทศไทยนำเข้าปุ๋ยจากต่างประเทศรวม 40 ประเทศ ในปี 2553 มีการนำเข้าปุ๋ยเคมี จำนวน 2.46 ล้านตัน มีมูลค่าประมาณ 28,770 ล้านบาท นับถึงเดือนกรกฎาคม 2553 โดยนำเข้าจากประเทศหลักได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย รัสเซีย จีน เกาหลีใต้ และกาตาร์ มีปริมาณนำเข้า 387.08 369.22 265.82 203.05 และ 170.46 พันเมตริกตัน สูตรปุ๋ยหลักที่มียอดนำเข้ารวมทั้งหมด 157 สูตร สูตรปุ๋ยที่สำคัญที่มีการนำเข้ามากกว่า 2 แสนเมตริกตัน ได้แก่ สูตร 40-0-0 21-0-0 15-15-15 16-20-0 และ 18-46-0 (สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร, 2553) ที่ผ่านมามีการใช้ปุ๋ยเคมีของ ไทยในช่วงปี 2548-2550 มีปริมาณและราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.1) ส่งผลให้ปริมาณ ความต้องการปุ๋ยในระหว่างปี 2551-2552 ลดลงเนื่องจากราคาปุ๋ยที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับราคาน้ำมัน ที่เพิ่มขึ้นโดยตลอด และค่าเงินบาทที่อ่อนตัวลงส่งผลให้ราคานำเข้าวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยเคมี เช่น ยูเรีย แอมโมเนีย และแอมโมเนียมซัลเฟต ปรับราคาสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตปุ๋ยจึงมีแนวโน้มสูงขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลมีนโยบายให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น เพื่อปรับปรุงสภาพดินให้ ดีขึ้น และเป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านปุ๋ยเคมี

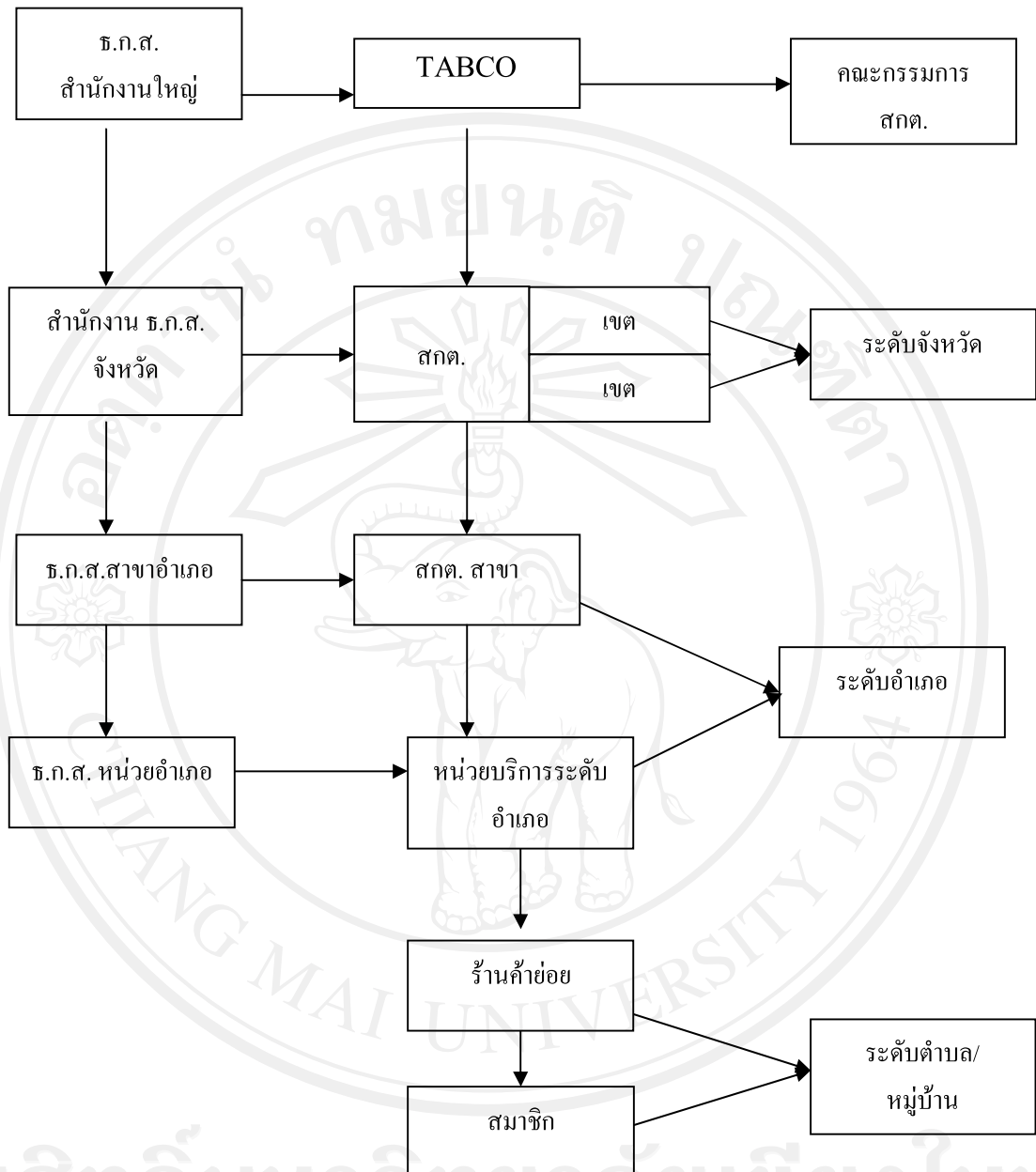
ตารางที่ 4.1 ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีในการเกษตรของประเทศไทยระหว่าง ปี 2548-2552

สูตรปุ๋ย	ปี 2548		ปี 2549		ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
21-0-0	268,125	1,435	227,084	1,023	268,868	1,447	233,826	2,314	231,991	1,151
46-0-0	1,428,417	15,552	1,426,732	14,015	1,692,175	18,694	1,619,242	29,273	2,355,045	23,481
16-20-0	224,205	1,817	304,332	2,422	454,809	3,801	290,716	4,770	335,541	3,501
16-16-8	16,120	127	19,800	172	35,491	313	11,810	267	21,974	280
15-15-15	208,366	2,200	282,033	2,656	386,625	3,939	313,404	6,768	257,513	3,485
13-13-21	52,724	576	39,120	405	48,059	535	14,082	345	9,567	167
0-0-60	403,067	3,550	378,835	3,348	449,303	3,830	512,071	9,390	158,573	3,332
อื่นๆ	422,849	4,535	585,966	5,244	655,763	7,490	542,855	13,267	304,259	4,569
รวม	3,316,305	33,276	3,532,729	33,554	4,350,516	45,140	3,797,749	75,610	3,867,187	42,413

ที่มา : ฝ่ายปุ๋ยเคมี สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร (2553)

4.3 บริษัท ไทยธุรกิจการเกษตรจำกัด (TABCO)

บริษัท ไทยธุรกิจการเกษตร จำกัด หรือ Thai Agribusiness Company Limited (TABCO) จัดตั้งขึ้นจากการรวมตัวกันของ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (สกต.) ทั้งประเทศ จำนวน 64 แห่ง มีทุนจดทะเบียนครั้งแรกจำนวน 100 ล้านบาท โดยมี สกต.ทั้งประเทศเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 90 ที่เหลือร้อยละ 10 เป็นการถือหุ้นของ ธ.ก.ส. วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง TABCO เพื่อให้ เป็นผู้จัดการปัจจัยการผลิต เครื่องอุปโภค-บริโภค การฝึกอบรมบุคลากร การดำเนินงานทางการตลาด การแปรรูปผลิตผลการเกษตรและการรวบรวมผลผลิตของสมาชิกไปจำหน่าย ปัจจุบัน TABCO มีทุนเรือนหุ้น 120 ล้านบาท และมี สกต. ทั้งประเทศจำนวน 75 แห่งเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (บริษัท ไทยธุรกิจการเกษตร จำกัด, 2553) ในการดำเนินงานของ TABCO มีคณะกรรมการบริหารที่ได้รับการคัดเลือกจาก สกต. ในแต่ละจังหวัด โดยมี ธ.ก.ส.สำนักงานใหญ่เป็นผู้ดูแล ซึ่งสรุปได้ดังที่แสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ผังองค์กรบริษัทไทยธุรกิจการเกษตร จำกัด หรือ Thai Agribusiness Company Limited (TABCO)

ที่มา : บริษัทไทยธุรกิจเกษตร จำกัด (2553)

4.3.1 ผลการดำเนินงานของ TABCO

TABCO มีรายได้จากการทำธุรกิจด้านการจำหน่ายปัจจัยการผลิต รวบรวมผลผลิต บริการ และรายได้อื่นจำนวน 2,744.34 ล้านบาท มีค่าใช้จ่ายทั้งหมด 2,740.26 ล้านบาท และมีกำไรสุทธิ 4.07 ล้านบาท โดย TABCO สามารถทำกำไรในอัตรา 3.39 บาทต่อหุ้น และมีการจ่ายเงินปันผลในอัตราหุ้นละ 3 บาท เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของผลการดำเนินงานปี 2552 ของ TABCO พบว่ามีปริมาณธุรกิจรวม 2,744.34 ล้านบาทซึ่งผลการดำเนินงานต่ำกว่าปี 2551 ที่มีปริมาณธุรกิจรวม 3,289.78 ล้านบาทโดยลดลงจำนวน 545.44 ล้านบาทคิดเป็นร้อยละ 16.58 เมื่อพิจารณาผลประกอบการทั้ง 3 ด้านของ TABCO ได้แก่ ด้านปัจจัยการผลิต ด้านการรวบรวมผลผลิต และ ด้านบริการ พบว่าด้านการรวบรวมผลผลิตมีปริมาณธุรกิจ 140.70 ล้านบาทสูงกว่าปี 2551 จำนวน 118.46 ล้านบาท ส่วนด้านปัจจัยการผลิต และด้านบริการมีปริมาณธุรกิจ 2,600.37 และ 0.08 ล้านบาทซึ่งลดลงกว่าปี 2551 จำนวน 663.22 และ 0.08 ล้านบาทตามลำดับ เมื่อพิจารณาผลประกอบการด้านปัจจัยการผลิตซึ่งมีปริมาณธุรกิจคิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 94.86 จะพบว่าผลประกอบการลดลงร้อยละ 20.32 โดยเฉพาะการจำหน่ายปุ๋ยเคมีในปี 2552 มีปริมาณธุรกิจเพียง 2,041.94 ล้านบาท ลดลงกว่าปี 2551 ถึง 467.70 ล้านบาท (บริษัทไทยธุรกิจเกษตร จำกัด, 2553)

4.3.2 กลยุทธ์ของ TABCO

เนื่องจากการดำเนินงานของ TABCO ปี พ.ศ. 2552 ผลประกอบการลดต่ำลงกว่า ปี พ.ศ. 2551 จึงได้กำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานและแผนธุรกิจของบริษัทในปี 2553 ดังนี้

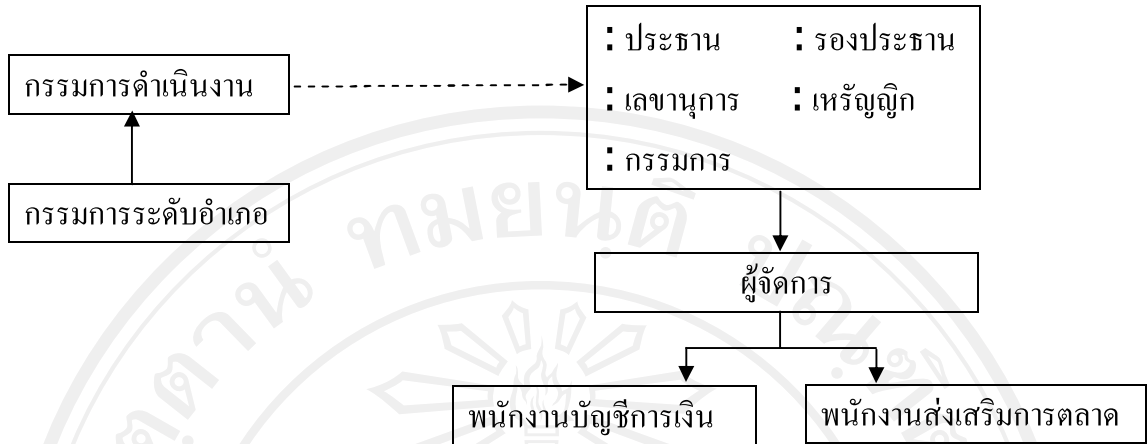
1. จัดหาและจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ราคายุติธรรมโดยมีเป้าหมายการจำหน่ายปุ๋ยจำนวน 200,000 ตันมูลค่า 2,800 ล้านบาท
2. รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรโดยร่วมลงทุนกับ สกต. มูลค่า 186 ล้านบาท
3. จำหน่ายสินค้าในตราของตนเอง เช่น ปุ๋ย สกต. ลูกโลกเกลียวเชือก ปุ๋ยมกภู และ ปุ๋ยคุณประหยัด โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีเน้นการจำหน่ายปุ๋ยเคมีประเภท compound มากกว่า bulk blending
4. เชื่อมโยงธุรกิจซื้อ-ธุรกิจขาย มีเป้าหมายการส่งออกผลผลิตการเกษตรได้แก่ ข้าวสาร และมันเส้น มูลค่า 1,500 ล้านบาท
5. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายธุรกิจของ สกต.
6. พัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

4.4 สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ลำปาง จำกัด (สกต.ลำปาง)

สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ลำปาง จำกัด (สกต.ลำปาง) เป็นหน่วยงานที่เป็นสหกรณ์การเกษตรในระดับจังหวัดจัดตั้งขึ้นในปี 2534 จากการรวมตัวกันของเกษตรกรที่เป็นลูกค้าเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสมาชิกของ สกต. และจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิก การบริการทางการเกษตร และรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรของสมาชิกเพื่อจำหน่าย ภายใต้การควบคุมดูแลของ ธ.ก.ส.ระดับจังหวัด (สภาอุตสาหกรรมจังหวัด, 2551) สกต.ลำปาง ได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2511 (ปรับปรุงใหม่ พ.ศ.2511) เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2534 ประเภทสหกรณ์การเกษตร เลขทะเบียน ก.014734 เริ่มดำเนินการตั้งแต่ 13 สิงหาคม 2534 เป็นต้นมา ในปีแรกที่เริ่มจัดตั้งนั้น สกต. ลำปาง มีสมาชิกจำนวน 21,592 คน ทุนเรือนหุ้น 2,175,470 บาท มีปริมาณธุรกิจ 1,208,208 ล้านบาท และมีกำไรทั้งสิ้น 987,721.83 บาท ตั้งแต่เปิดดำเนินการกิจการจนถึงในปี 2552 สกต.ลำปางมีทุนเรือนหุ้น 40,170,520 บาท มีสมาชิกจำนวน 69,853 คน มีปริมาณธุรกิจ 229,138,530 บาท และมีกำไรสุทธิ จำนวน 1,143,202 บาท (สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ลำปาง จำกัด, 2553)

4.4.1 โครงสร้างองค์กรของ สกต. ลำปาง

การบริหารงานของ สกต.ลำปางนั้นจะมีคณะกรรมการดำเนินการจำนวน 5 คนที่มาจากกรเลือกตั้งของกรรมการระดับอำเภอที่สมาชิกคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของอำเภอจำนวน 15 คน โดยกรรมการดำเนินการทั้ง 5 คนจะลงมติเลือกประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และกรรมการ (ภาพที่ 4.2) โดยจะดำรงตำแหน่งคราวละไม่เกิน 2 ปี และจะดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการดำเนินการติดต่อกันได้ไม่เกิน 2 วาระ ส่วนการบริหารงานของคณะกรรมการดำเนินการจะดำเนินงานผ่านผู้จัดการ และพนักงานของ สกต.ลำปาง ซึ่งจะมีพนักงาน ธ.ก.ส. ในระดับจังหวัด เป็นที่ปรึกษา

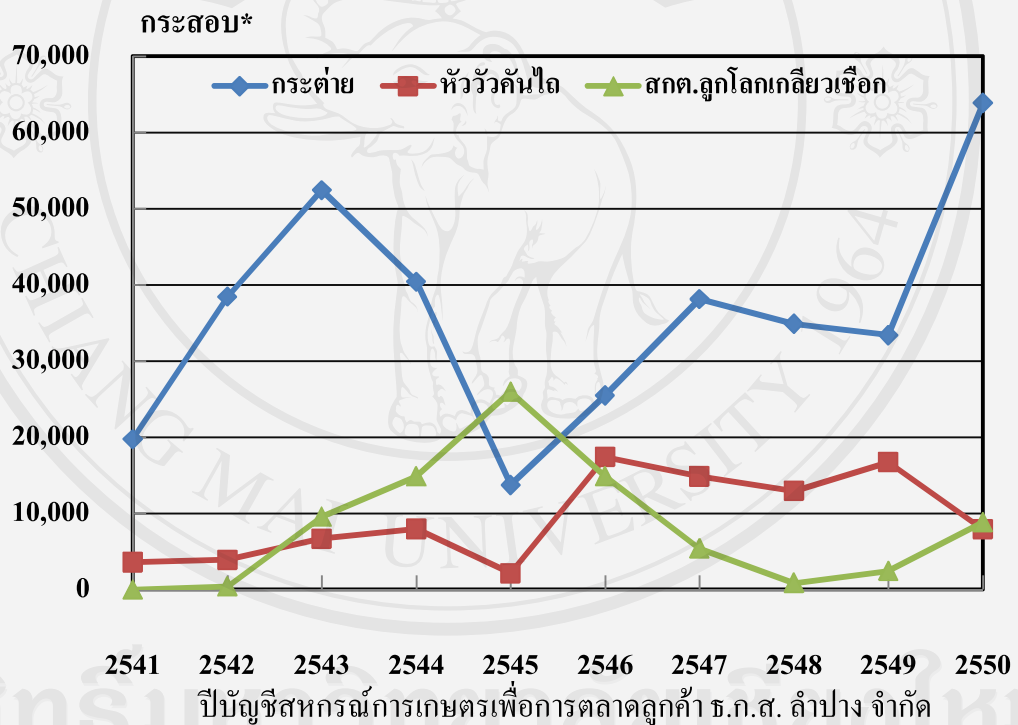
ภาพที่ 4.2 โครงสร้างองค์กรสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ช.ก.ส.ลำปาง จำกัด
(สกต.ลำปาง)

ที่มา : สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ช.ก.ส. ลำปาง จำกัด (2553)

4.4.2 การดำเนินงานของ สกต. ลำปาง

สกต. ลำปางได้ดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2534 โดยตั้งสำนักงานอยู่ที่ ช.ก.ส. สาขาลำปางเพื่อเป็นจุดให้บริการสินค้าแก่สมาชิก และมีจุดจำหน่ายสินค้าตามอำเภอต่าง ๆ จำนวน 9 อำเภอได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่ทะ อำเภอห้างฉัตร อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ อำเภองาว อำเภอเสริมงาม และอำเภอเถิน จากผลการดำเนินงานในปี 2551ของ สกต. ลำปาง พบว่ามีสมาชิกจำนวน 71,270 ราย ทุนเรือนหุ้น 41,605,120 บาท และมีการจำหน่ายปุ๋ยมูลค่า 73.29 ล้านบาทมีส่วนร้อยละ 72.35 ของมูลค่าของสินค้าทั้งหมด โดยในหมวดสินค้าเกษตรคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 73.99 รองลงมาได้แก่เครื่องจักรกลการเกษตร ซึ่งมีปริมาณการจำหน่ายมูลค่า 8.27 ล้านบาทคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.16 และการจำหน่ายพันธุ์พืชที่มีการจำหน่ายมูลค่า 8.08 ล้านบาทคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.98 ส่วนปุ๋ยเคมีที่ สกต. จำหน่ายเป็นส่วนใหญ่ได้แก่ปุ๋ยเคมี ตรากระต่าย ตราหัววัวคันไถ และ สกต. ลูกโลกเกลียวเชือก (สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ช.ก.ส. ลำปางจำกัด, 2552) สำหรับปุ๋ยเคมี สกต.ตราลูกโลกเกลียวเชือกที่ สกต.ลำปาง จำหน่ายมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2541 จนถึงปี 2543 เช่นเดียวกับปุ๋ยตรากระต่าย และปุ๋ยตราหัววัวคันไถ และยังคงมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นต่อไปจนถึงปี 2545 ในขณะที่ปุ๋ยเคมีตรากระต่ายมีปริมาณที่ลดลงจากปี 2543 จนถึงปี 2545 ส่วนปุ๋ยเคมีตราหัววัวคันไถมีปริมาณที่ลดลงจากปี 2544 จนถึงปี 2545 ซึ่งบ่งบอกว่าในช่วงปี 2543-2545 ปุ๋ยเคมี สกต.ลูกโลกเกลียวเชือกได้เข้ามามีส่วนแบ่งทางการตลาดของปุ๋ยตรากระต่ายและปุ๋ยตราหัววัวคันไถ จึงทำให้ปริมาณปุ๋ยเคมีตรากระต่ายและหัววัวคันไถจำหน่าย

ลดลง ในปี 2545 ปุ๋ยเคมี สกต.ตราลูกโลกเกลียวเชือก มีปริมาณการจำหน่ายสูงสุดหลังจากนั้น ปริมาณการจำหน่ายจะลดลงเรื่อยๆ จนมีปริมาณจำหน่ายต่ำสุดในปี 2548 ในขณะที่ปุ๋ยเคมีตรา กระต่าย และปุ๋ยเคมีตราหัววัวคันไถมีปริมาณที่จำหน่ายสูงขึ้น สาเหตุที่ปุ๋ยเคมี สกต.ตราลูกโลก เกลียวเชือกจำหน่ายลดลงเพราะ ธ.ก.ส. มีนโยบายที่จะสร้างความเข้มแข็งของ สกต.โดยให้ พนักงานของ สกต.ดำเนินการจำหน่ายปุ๋ยเคมีด้วยตัวเอง และให้พนักงานของ ธ.ก.ส.ลดการ ช่วยเหลือ สกต.ในการจำหน่ายปุ๋ยเคมี สำหรับปี 2549 ธ.ก.ส.กำหนดนโยบายให้พนักงาน ธ.ก.ส. ช่วยเหลือ สกต.ในการจำหน่ายปุ๋ยเคมี สกต.ตราลูกโลกเกลียวเชือกจึงทำให้ปริมาณปุ๋ยเคมี สกต.ตรา ลูกโลกเกลียวเชือกที่จำหน่าย มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นในปี 2549 และ2550 (ภาพที่ 4.3)

*กระสอบบรรจุ 50 กิโลกรัม

ภาพที่ 4.3 ปริมาณปุ๋ยเคมีที่สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ลำปาง จำกัด จำหน่ายใน ช่วงปี 2541-2550

ที่มา : จากการเก็บรวบรวม

จากการสำรวจราคาปุ๋ยเคมีที่สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.จำหน่าย ในช่วง ปี 2551-2552 ณ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ลำปางจำกัด พบว่า ราคาปุ๋ยตามสูตร และยี่ห้อที่เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. นิยมใช้ในการปลูกพืชในจังหวัดลำปาง คือปุ๋ยเคมี ทรายกระต่าย ทรายหัววัวคั้น ไถ และปุ๋ยเคมี สกต.ตราลูกโลกเกลียวเชือก โดยพบว่าปุ๋ยเคมีทรายหัววัวคั้นไถมีราคา สูงสุด ทั้ง 3 สูตร คือสูตรปุ๋ย 46-0-0, 15-15-15, และ 16-20-0 รองลงมาคือปุ๋ยเคมี ทรายกระต่าย และ ปุ๋ยเคมี สกต.ตราลูกโลกเกลียวเชือกซึ่งมีราคาต่ำสุด (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 ราคาปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ ที่ สกต.ลำปาง จำหน่ายในระหว่างปี 2551-2552

สูตรปุ๋ย	ราคาปุ๋ยเคมีตามชื่อการค้า (บาท/กระสอบ)*		
	สกต. ลูกโลกเกลียวเชือก	ทรายกระต่าย	หัววัวคั้นไถ
46-0-0	-	975	1,070
15-15-15	870	1,165	1,180
16-20-0	800	1,020	1,125
36-0-0	1,035	-	-

* กระสอบบรรจุ 50 กิโลกรัม

ที่มา : จากการสำรวจ